

KOVÁCS SÁNDOR

EGY PERECSENYI SZÜLETÉSŰ
KOSSUTH-DÍJAS SZOBRÁSZ

(120 ÉVE SZÜLETETT UNGVÁRI LAJOS)

PERECSENYBŐL INDULVA

Ungvártól 20 kilométerre északra fekszik Perecseny. A 14. század óta ismert település 2004-ben városi rangot kapott. Lakossága a 2001-es népszámlálás szerint 7083 fő, döntő többségében ukrán-ruszin, de él itt 37 magyar nemzetiségű lakos is. A Trianon előtti utolsó, 1910-es demográfiai felmérés 2534 lakost számlált, ebből 1447 fő ruszin, 605 fő magyar, 179 fő német anyanyelvű és 214 fő izraelita vallású volt. A magyarok és a németek zöme, 780 fő a római katolikus hitet vallotta magáénak. Valószínűleg 1902-ben is nagyságrendileg ennyi lehetett a római katolikusok lélekszáma. A közösség tagja volt az a Kubicska család is, melyben a családfenntartó apa a vasútnál vonatkísérőként dolgozott. A család egyik gyermeke 1902. március 13-án látta meg a napvilágot. Abban az időben római katolikus templom a településen még nem volt, az csak 1908-ban épült fel, Szent Ágoston tiszteletére. Ezért a gyermeket valószínűleg az 1763-ban a faluközpont kis dombján Szent Miklós tiszteletére épült görögkatolikus templomban keresztelték meg. A keresztségben a Lajos nevet kapta. A tizenegy fős családban a nélkülözés, a nincstelenség mindennapi jelenség volt. A kis Lajos az elemi osztályok elvégzése után Ungváron járt középiskolába. Itt kitűnt tehetségével, arról álmódott, hogy szobrászművész lesz. Ungváron művészeti ösztöndíjra pályázott, amit a város előljárósága meg is szavazott részére. Azonban az 1919-es cseh megszállás, majd a trianoni országcsönkítés után már nem részesült benne.

A kialakult zűrzavros időben Kubicska Lajos elhagyta szülőföldjét, és Budapesten beiratkozott az Iparművészeti Főiskola szobrászati szakosztályára. Itt 1921 és 1926 között Simay Imre és Mátray Lajos szobrásztanárok tanítványa lett. Megpróbáltatások közepette folytatta tanulmányait. Később, 1959-ben önéletrajzában erről az időszakról így vallott: „... szüleim részéről anyagi támogatásra nem számíthattam bpesti tanulmányaim ideje alatt, mert kilencen voltunk testvérek. Így nagyon nehéz

körülmények között életem, mert minden segítség nélkül kellett fenntartani magamat és végezni a tanulmányaimat. Internátusban laktam, ahol iskolai jó előmenetelem folytán fizetés mentességet kaptam. Az iskolai órák után dolgoztam, hogy megszerezsem a létfenntartáshoz szükséges anyagiakat. Megtörtént, hogy a tanárikar adott össze pénzt a számomra, amikor tudomást szerzett nehéz helyzetemről. Ilyen körülmények között többször igénybe kellett vennem kollégáim jóindulatát is, ami abban nyilvánult meg, hogy szívesen adták kölcsön ruháikat, míg jószerencsém által sikerült vennem, amit a magaménak mondhattam.”

A csonkaországban Kubicska Lajos újrahonosította magát. A magyar állampolgárság fenntartására irányuló, 1922. július 25-én beadott kérelmét a törvényeknek megfelelően jóváhagyólag elfogadták.

MUNKÁSSÁGA AZ 1945 ELŐTTI KORSZAKBAN

Tehetsége és szorgalma rövidesen meghozta az első eredményeit. Először egy ruszin parasztfiú megformálásával tűnt fel. 1922-ben a Szinyei Merse Pál Társaság fiataloknak meghirdetett pályázatán kétszer nyert ösztöndíjat, 4000 és 5000 korona összegben.

A társaság által díjazott művészek kiállításán 1925 márciusában Kubicska két alkotásával szerepelt. Az egyik, a *Női akt* gipsz szobra 1000 koronás megvásárlási lehetőséggel, a másik, egy gipsz *Tanulmány* már magántulajdonként volt kiállítva. Ugyanebben az évben főiskolásként részt vett a monzai kiállításon.

Az első, 1922-ben díjazott alkotásáról készült fotó; Kubicska Lajos egyik korai alkotása mellett 1923-ban (fotók a Mihály Gábor által kezelt hagyatékból)

Az Iparművészeti Főiskolát 1926-ban végezte el. Ekkoriban a IX. kerületben, a Kinizsi utca 31. alatt lakott. Nemcsak a főiskolás évei alatt, hanem később is nagyon sokat tanult az idősebb mesterektől és szerzett újabb, az alkotások megformálásához nélkülözhetetlen tapasztalatokat. Tehetségének és szorgalmának köszönhetően számtalan csoportos kiállításon vett részt, hamarosan a magyar művészeti élet rendszeres szereplőjévé vált. Korai alkotásainak egy részét sajnos csak a hagyatéék megsárgult fotói őrizték meg az utókor számára.

1926-ban a Múcsarnokban, az angol-magyar kiállításon már az ő munkáiból is válogattak. 1927 márciusában a Nemzeti Szalon 374., Tavaszai Szalon kiállításán Ungvári Kubicska Lajos néven állították ki *Álom* című gipsz alkotását. A *Ruszinszkói Magyar Hirlap* 1927. március 13-i számában büszkén számolt be földink sikeréről: „A Múcsarnok kiállításán ugyanis nagy feltűnést keltett a képzőművészeti felső éves növendékek között Ungvári Kubicska Lajos, aki a *Daedalust* és *Icarust* ábrázoló életnagyságu szoborművével szerepelt a kiállításon. Kubicskának ez azonban nem első műve. Van egy siremléke, melynek nőalakja leheletnyi finomsággal elkészített szobormű: Egy pesti lap Ungvári Kubicska Lajosról azt írja, hogy »a huszonegy éves művész, akinek nevét bizonyára még gyakran fogjuk hallani, már a „beérkezettek” kiállításán is nagy sikerrel szerepelt feltűnést keltő munkájával. Egyházi tárgyú szobrai – így Szent Péter és Pál, valamint Szent Florián szobra – bizonyára értékes tárgya lesz az őszi egyházművészeti kiállításnak. *Daedalusát* és *Icarusát* pedig felállítják az Iparművészeti Főiskolában...«”

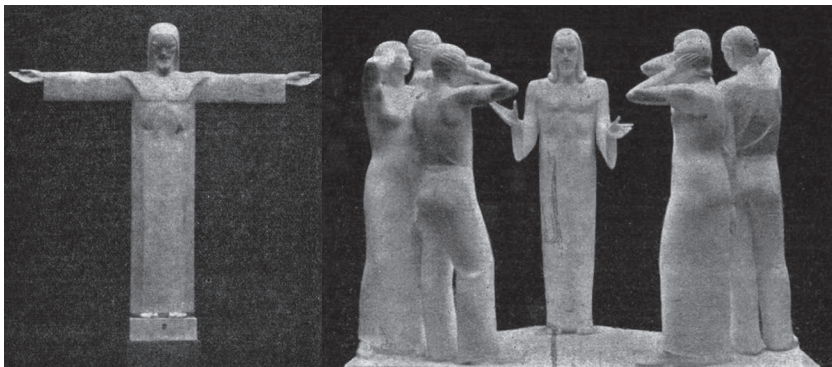
1932-ben hivatalosan is felvette a már addig is használt művésznevét, így családneve Kubicskáról Ungvárirra változott.

Pályafutásának fontos mérföldköve volt 1935. Ebben az évben, október 26-tól november 10-ig a Nemzeti Szalon Művészeti Egyesület szervezésében Rauscher György fiatalon elhunyt festőművész hagyatékával együtt az ő 29 művét is megtekinthette a közönség. Ez a kiállítás a munkásságának 1926–35 közötti korszakát foglalta össze.

„Ungvári Lajos szobrász akaraterejét, szorgalmát, felkészültségét és nemes tendenciáját méltán megcsodáltuk plasztikai művein, amelyeket – érti a módját – emberi melegséggel töltött meg. Vallásos tárgyú szobrai hitet sugároznak. Legnagyobb szabású munkája: *Krisztus és az ember*. (Ez a csoport hét életnagyságu figurából áll: *Jézus beszél, míg a dőre emberek fölülüket fogják be*.) Ezzel a merész művével az embereknek a krisztusi tanok elől való, oktalan elzárkózását szimbolizálja.” – írta a *Magyar Kultúra* (1935. évi gyűjteményes kiadás, 439. o.).

A fiatal művész dr. Jajczay János az *Élet* 1935. november 24-i számában pedig így jellemezte: „Szobraiban a jólfelkészültség kétségtelen jeleit leltük fel, amely elsősorban nagyszabású egyéni elgondolásaiban nyilvánul meg. Harminc alkotása közül több életnagyságú, sőt többalakos műve munkavágyát élénken demonstrálja. Határozott térérzéke, technikai felkészültsége, lendülete nagy fejlődési lehetőséget biztosít számára.”

A *Korunk Szava* című lap 1935. november 15-i számában dr. Vinkler József, a Szent Imre Kollégium prefektusa még mélyebben boncolgatja alkotásait: „Ungvári művészete bensőségessé mélyült és nagygyá nőtt a Krisztushoz hajló odaadásban. A *Megváltó* c. szobor Krisztus örökkévaló fenségét, üdvözítő szeretetét, lelkünket hívogató jóságát a kifejezés nemes, egyszerű szépségével érzékelteti. Az egyiptomi szobrok hieratikus nagyszerűsége párosul a középkori lendület csodás képességével, amely természetes bensőséggel tudott hozzámelegedni a végtelenhez. Mintha a tártkarú Krisztus egész alakja mondaná: mindeneket magamhoz vonzok!

A Megváltó és a Krisztus és az ember (Élet c. lap 1935 11., 10. és 24.)

„Krisztus és az ember” arra a rettenetes igazságra döbrent rá, hogy az ember visszautasítja a boldogságot hozó Krisztust. Merész elgondolása, nagystíliú kivitele a lélek nagy győzelmét jelenti az anyag felett. Szobrászatilag nem éri el a *”Megváltó”* tökéletességét, de a nagy lelki és művészi erők, amelyek megmunkálták, annál újszerűbb és nagyobb szabású kibontakozást ígérnek. Örömmel látjuk többi szobrán is a hittől megragadott lélek megnyilvánulását, amely komoly felelősséggel tudja, hogy a művészet nemcsak alkotás, hanem hivatás.”

Még egy gondolatot fűznénk az 1934-ben elkészült *A Megváltó* című szoborhoz. Nem kizárt, hogy a széttárt karú, keresztet formáló Krisztus ábrázolását

az 1926–31 között Rio de Janeiroban épült hatalmas *Megváltó Krisztus* szobor ihlette. Az újságokból Ungvári erről tudomást szerezhette. De ha nem így volt, akkor a föld két különböző pontján a művészi szabadság szárnyalásának nem mindennapi, véletlenszerű találkozásával állunk szemben.

A Tékozló fiú (fotó a Mihály Gábor által kezelt hagyatékából)

A kiállított alkotások közül nagy sikert aratott még a *Tékozló fiú* lendületes, magával sodró megformálásával. Ungvári Lajost 1936-ban Szinyei Merse Pál-díjjal tüntették ki. Az 1930-as évek második felétől kezdve országosan ismertté vált, ennek köszönhetően sokat foglalkoztatták. Alkotásai megjelentek az ország számtalan pontján – köztereken, épületeken, temetőkben. Ezek egyike a Margitsziget rövid életű nevezetessége lett.

1936-ban a Margitszigeten egy új kutat fúrtak. Ez lett a sziget legjelentősebb kútja, amely a Palatinus strandfürdő vízellátását is biztosítja. A 311 méter mélységű, 79°C-os termál gyógyvízforrást Horthy Miklós feleségéről Magda hévízkútnak nevezték el. A forrás Grundböck Béla tervei alapján épült ivókút csarnokát a Margit-híd felől vezető központi út jobb oldalán 1937 júliusában nyitották meg. Decemberben a Szent-Margitsziget Gyógy-

fürdő R.T. megállapodást kötött Ungvári Lajos szobrászművésszel egy, az ivócsarnokban állítandó szobor megalkotásáról. A több tervezet közül a bíráló bizottság az ülő (Bercsek Péter: *Műalkotások a Margitszigeten*, (Bp., 2013.) kiadványa szerint térdeplő), kezében ivócsészét tartó nőalak szobrát választotta. A megállapodás értelmében a szobrásznak még a következő év március 15-e előtt el kellett készülnie a munkával. A Magda-ivókút mész-kő szobra a második világháború végén, a harcokban a csarnokkal együtt megsemmisült.

1939 márciusában a Spirituális Művészek Szövetsége 15 éves, jubiláris kiállításán a műkőből készült *Tavaszi* és a *Leányfej* bronzal patinázott gipsz munkáival vett részt. Az *Esti Ujság* 1939. március 8-i számában ezekről az alkotásokról markánsan fogalmazott: „A szobrászi részből messze kiemelkedik Ungváry Lajos, akinek a műkőbe vésett, *Tavaszi* című kompozíciója

Az Ősmagyar lecke (fotó a Mihály Gábor által kezelt hagyatékból)

egyike az utóbbi évek legerőteljesebb, leghódítóbb szépségű, plasztikailag legtisztábban megmintázott szobrászati műveinek. Fiatalság, üdeség, erő és harmónia árad ebből a mesterübből és finom jellemzőkészség Ungváry másik munkájából, a gipszbe mintázott leányfejből.”

Még ebben az évben, május és június fordulóján mutatták be a fővárosi képtár 1937/38. évi új szerzeményeit, ezek között az ő *Fiú képmása* című bronz szobrát. Amint az alkotás jelzetéből is megtudhatjuk, nevét ekkor még y-nal írta: **UngváryL.** 1940-ben a Nemzeti Szalon által szervezett Új Művészek Egyesületének kiállításán mutatták be az *Ősmagyar lecke* című szobrát és a *Nővérek* című domborművét (mindkettő bronzsal patinázott gipsz). 1941-ben az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat jubiláris kiállításán *Ősmagyar lecke* című szobraért Ungvári elnyerte az Országos Magyar Képzőművészek Egyesülete által dr. Neuschloss-Knüsli Kornél emlékére alapított díj bronzérmét.

Ungvári tagja volt a Spirituális Művészek Szövetségének és az Új Művészek Egyesületének is.

1942-ben a Nemzeti Szalon által megtartott Új Művészek Egyesületének kiállításán már három munkája került a közönség elé: az *Olvasó nő* (terraktára patinázott gipsz szobor), a *Drugeth János* (gipsz szoborterv) és az *Ima* (kőre patinázott gipsz szobor).

A DRUGETH-SZOBOR, UNGVÁR LEGRÖVIDEBB ÉLETŰ SZOBRA

A kis magyar világ idején a városvezetés és a felsőbb hatóságok is fontosnak tartották, hogy Ungvár városi fejlődését, tekintélyét szobrok állításával is erősítsék. Három szobor állítását központi támogatással határozták el. Ezek egyike egy Drugeth-szobor volt. Az Ungvárt 360 éven át magáénak tudó Drugeth familia sok neves tagja közül Drugeth I. Jánost (*1288 körül–1335 körül*) vélték megörökítésre méltónak. A frank-itáliai származású család sarja Károly Róbert elkötelezett híve, 1328–1333 között az ország nádora, többek mellett Ung vármegye főispánja volt, de őt számítjuk a homonnai Drugeth család megalapítójának is.

A Drugeth-szobor felállítását a kultuszminisztérium 4000 pengővel támogatta, és így a városnak már csak a hiányzó 3000 pengőt kellett előteremtenie. A szobrot az Országos Képzőművészeti Tanács az ungvári várban tervezte felállítani. A város polgármestere viszont hangot adott annak a véleményének, hogy a szoborállítási akciót nem egy eldugott, zárt helyen, hanem a város közterén kell kezdeni. Így aztán a szobor számára az akkori Drugeth

teret jelölték ki. Ez a mai Hrendzsa-Donszkoj tér. A tér akkori meghatározó épületei – a gimnázium, az evangélikus templom és a Proszvita székháza – ma is állnak, de már más célokat szolgálnak.

A magyar főnemest Ungvári Lajos egész alakos szoborban formázta meg. Az Ungvári-hagyatékból kiderül, hogy Drugeth Jánost a művész több változatban is megálmodta. Az egyik vázlat csak fényképfelvételről ismert. Ezen Drugeth János bal lábára támaszkodva balra tekint, bal kezével egy könyvet szorít keblére, és jobbajával a függőlegesen leeresztett kardját markolja. Egy másik felvételen a kis terpeszben álló szoboralak az előzőhöz hasonló fejtartással a kardját vízszintesen tartja. Az elfogadott változaton, amelynek kissé sérült gipszmakettje a hagyaték részét képezi, a kard tartása már nem vízszintes, hanem kevésbé harcias, pengéje kissé leeresztett.

Ungváron komoly vitát váltott ki, hogy a Drugeth-szobor merre nézen. Végül úgy döntöttek, hogy a szobor arccal ne a vár felé, hanem éppen ellenkezőleg, észak felé legyen elhelyezve. Így az elfogadott szoboralak tekintete nyugat felé irányult.

Időközben a szobor elkészült. A háborús anyagellátási nehézségek – a bronzhiány – miatt a szobrot Budapesten alumíniumból öntötték ki. Erről a *Kárpáti Híradó* 1942-ben, Újév napján így számolt be: „*A Drugeth-szobor, amely nemes alumíniumöntvényből készült s így a mai idők korszerű és érdekes alkotása a választott anyag szempontjából is, az újesztendő első felében már felállításra is kerülhet, tekintve, hogy a szobor talapzata is munkában van már.*”

A szobrot a kockakövezett útburkolatból kiemelkedő, a szabálytalan háromszög alakú tér vonalvezetését követő virágágyás közepén mértéktartó talapzatra állították. A talapzat háromlépcsős, alsó részéből síkra vágott, négyszögletes tömbkö emelkedett ki. Homlokzati oldalán egy fekete márványtáblán a következő felirat volt olvasható:

DRUGETH JÁNOS

† 1335

IDEGENBŐL JÖTT ÉS MAGYARRÁ LETT.

KARDOT FORGATOTT ÉS VÁROST IS ALAPÍTOTT.

A MŰVÉSZET ÉS TUDOMÁNY, IPAR ÉS

KERESKEDELEM SZELLEMÉT HOZTA MAGÁVAL.

ISKOLÁKKAL ÉS TEMPLOMMAL GAZDAGÍTOTTA ÚJ

OTTHONÁT: UNGVÁR VÁROSÁT.

1943. június 27-én az avatási ünnepség az olasz–magyar barátság és kulturális együttműködés jegyében zajlott. A rendezvény díszvendége az ungvári olaszbarátok Gabriele D’Annunzio Egyesülete és Aldo Bizzari, a budapesti olasz kultúrintézet főigazgatója volt. A honvédszenekar eljátszotta az olasz és magyar himnuszt, majd utána Pálóczi-Horváth Aladár polgármesterhelyettes a szobor alapításáról szóló határozatot olvasta föl. Antal Miklós pápai kamarás ünnepi beszéde tulajdonképpen egy több mint egyórás tudományos előadás volt. Ezt követően leleplezték a szobrot. Dr. Megay László polgármester az alkotást átadta Ungvár város közönségének.

A Drugeth-szobor elfogadott változatának a hagyatékban megmaradt, de kissé sérült gipsz kisplasztikája (a szerző felvétele) és a felavatott szobor (Szova Péter Ungvár múltja c. könyvéből, fotó Zala)

Sajnos alig csitult el az avatási ünnepség eufóriája, alig mosta le az eső az öntési hamut, pár hét elteltével az ungvári Drugeth-szobron szörnyű elváltozások jelentkeztek. A *Kárpáti Híradó* már 1943. augusztus 12-i számában „*Baj van az ungvári Drugeth-szoborral!*” című cikkében jelezte, hogy „*A háborús anyagból sikertelen öntési, illetve forrasztási következmények miatt leszerelik és javításba veszik a szobrot az öntődebe. [...] A szoboralak egyik részén a fémöntvény már*

átszakadt, másutt repedéseket mutat. [...] A szobrot tudvalevőleg az Országos Művészeti Tanács bírálata és hozzájárulása alapján készítették a szobrászművésszel és öntették az egyik budapesti öntőműhelyben. A kész szoboröntvény is kiállotta a szakértői bírálatot, mielőtt helyére került, a Drugeth-téri talapzatra.

Az a néhány hét, amely időt a szabad ég alatt, az időjárás hatásoknak kiteve töltött az újszerű alumíniumöntvényből készült szoboralak, a legnagyobb meglepetésre olyan változásokat eredményezett a szobor öntvényanyagán, hogy a város vezetősége ezt haladéktalanul közölte az öntőműhellyel és szakértői vizsgálatot is kért.”

Tehát a fémöntvény elvesztette ezüstös fényét, csúnya szürkés foltok, korrózió, mállási folyamat kezdődött rajta, az illesztési, forrasztási helyeken megrepedezett, helyenként átszakadt. A városvezetés reklamálására megállapították, hogy ez nem egyedi eset az alumínium szobroknál, de több szobor kifogástalanul áll a helyén. Például az ország első alumínium öntvényű szobra (szintén Ungvári Lajos alkotása), a *Városi szószóló*, amelyet 1941-ben állítottak fel Székesfehérváron, a Városháza udvarán, de a háború alatt elkallódott. A Drugeth-szobor esetén a kivitelező vállalat az alumíniumöntés terén nem rendelkezett kellő szakértelemmel és tapasztalattal, az előállott hiányosságokat többnyire ez idézte elő. Aztán kiderült, hogy a felhasznált alumínium sem volt tiszta kohó-alumínium, hanem valamilyen műanyaggal pótolták. Intézkedtek tehát a szobor újraöntéséről. A második Drugeth-szobor öntése már az elvárásoknak megfelelően készült.

A Kárpáti Híradó 1943. november 17-i számában ezt írta: „Mégis fölállítják az újraöntött Drugeth-szobrot... Megay polgármester elgondolása az volt, hogy az újraöntött szobrot „időjárás próba“ alá veti és nem állíttatja vissza egyelőre talapzatára. Ezzel a polgármesteri elgondolással szemben... az újraöntött Drugeth-szobor mégis kipróbálás nélkül kerül vissza a talapzatra.”

A sors fintora, hogy az immáron tökéletes öntvény sem maradhatott sokáig a talapzaton. Pontosán nem tudjuk, mikor, de a szovjet berendezkedés után, valószínűleg a többi magyar emlékkel együtt ezt is eltávolították. Végzetéről további információval nem rendelkezünk.

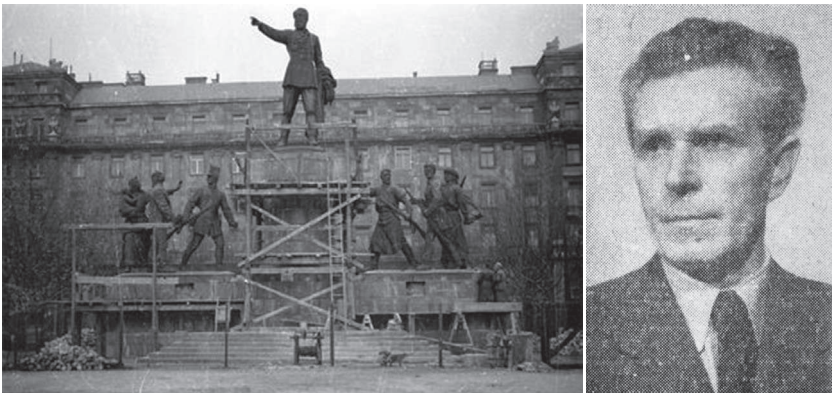
A SZOBRÁSZ 1945 UTÁNI KORSZAKA

Ungvári Lajos műterme a háború előtt a budapesti Váralja utca 3. szám alatt volt. Sajnos az ostrom idején teljesen elpusztult. A háború után a Százados úti Művésztelepen talált menedéket, itt alakította ki műtermét. Élete végéig a művésztelepen élt azt követően is, hogy 1948. június 23-án

házasságot kötött az újvidéki Freidl Máriával, a képzett iparművésszel, aki egyebek mellett porcelánfestéssel is foglalkozott.

1946-ban a Rippl-Rónai Társaság I. kiállításán az Ernst Múzeumban többek között bemutatták Ungvári a *Vetkőző nő* és a *Halász fiú* gipsz szobrait. 1948-ban a társaság a Nemzeti Szalon Művészeti Egyesület által megrendezett kiállításán Rippl-Rónai József plakettjével, a Kilencven Művész Kiállításán pedig a *Győzelem* című bronzal patinázott gipsz alkotásával szerepelt.

Ungvári tehetségét a szocialista hatalom is elismerte, az egyik legtöbbet foglalkoztatott szobrász lett. Szinte valamennyi, az új hatalom által szervezett seregszemplén részt vett. Kocsis Andrással együtt felkérést kaptak a Kossuth-emlékmű mellékalakjainak megformálására. Kossuth alakját Kisfaludi Strobl Zsigmond mintázta meg. Ungvári és Kocsis a hat mellékalakot – a parasztszonyt gyerekekkel, a levett süvegű parasztot, a katonát, a munkást fegyverrel, a diákot karddal, a csikóst bő gatyában, fegyverrel – 10 hónap alatt dolgozta ki. *„Lelkesített bennünket az is, hogy egyszerű dolgozók százai kísérték figyelemmel a szobor megszületését. A Budai Kioszkban dolgoztunk Kocsis Andrással együtt a két csoport hat figuráján. Sok volt az érdeklődő, a kérdezősködő körülöttünk...”* – nyilatkozta a *Magyar Nemzetnek* (1953. március 31.). Ez a szoborcsoport a budapesti Parlament előtti Kossuth téren az 1927-ben készült Kossuth-szoborcsoport helyére került, és a tér meghatározó emlékműve volt 1952-től 60 éven át. 2012-ben a kormány az eredeti szoborcsoport visszaállításáról döntött. Az 1952-es alkotást az Orczy-kertben a kompozíciót teljesen átalakítva, a szoboralakokat átrendezve állították fel újra. Ma is itt áll.

A Kossuth-szoborcsoport építése (Fortepan 171130) és Ungvári Lajos 1953-ban (a Szabad Nép 1953. 03. 30-i számából)

Ungvári Lajost ezért a munkájáért 1953. március 15-én Kossuth-díjjal tüntették ki.

Ungvári munkássága ezt követően is igen termékeny volt, szinte ontotta a jelentős művészi értéket képviselő kő-, alumínium és bronzszobrokat, mellszobrokat, portrékat, női és férfi aktokat, domborműveket és egyéb alkotásokat. A *Művészet* című folyóirat a szobrászt – méltatva 65. születésnapján – az 1967/3. számában így jellemezte: „Ungvári Lajos azoknak a régi mestereknek utódja, akik megbízásaik során díszesebbé tették városaink tereit. A házak körengetegét vagy az ember nélküli természetet konok anyagból való szoboremberekkel népesítették be: az „emberi” jelképet lobbantották fel az élettelen tereken.” Fáradhatatlanul alkotott idősebb korában is, felkérések egész sorának tett eleget. Nem véletlen, hogy munkásságát 1972 márciusában a Munka Érdemrend arany fokozatával ismerték el.

A művész utolsó, talán teljesen be sem fejezett munkája a háború áldozatainak állít emléket. A máglyahalált jelképező alkotáson az oszlophoz

Ungvári utolsó alkotása (a szerző felvétele)

három alak van kötözve, két férfi és egy nő, ami utalhat a tömegpusztításra vagy akár a holokausztra is. Ezzel az alkotással meghökkentő hasonlóságot mutat Matl Péter munkácsi szobrászművész 2021. február 25-én a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola udvarán felavatott *Gúzsban* című alkotása. A hagyatékot őrző személyes közléséből tudjuk, hogy Matl Péter ezt a munkát nem látta. Tehát ebből ihletet nem meríthetett, hanem inkább – *A Megváltó* kapcsán már említett – az alkotóművészi gondolatok szárnyalásának egy újabb véletlenszerű párhuzama ez.

Ungvári Lajos 1984. október 15-én hunyt el Budapesten. A neves szobrászt a Farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra. A művésznek nem született gyermeke. A Százados úti Művésztelepen a szomszédságában szorgoskodó fiatal szobrászt, Mihály Gábort karolta fel és útját egyengette. A ma már Kossuth- és Munkácsy-díjas Mihály Gábor személyes közléséből tudjuk, hogy Ungvári Lajos nagyon szoros barátságot ápolt vele, fogadott fiaként szerette, ő pedig fiatal szobrászként felnézett rá, mély tisztelettel viseltetett iránta. Ezért a nagy előd örökségét, hagyatékát – személyes dokumentumait, a műveiről készült archív felvételeket, rajzokat – ma ő őrzi. A hagyaték 23 épen megmaradt és néhány sérült kisplasztikája – megvalósult köztéri alkotások kicsinyített műtermi másolata, gipsztervek és művészi vázlatok – felbecsülhetetlen értéket képviselnek.

2022. március 10-én Budapesten, a Százados úti Művésztelepen a Kárpátaljai Szövetség szervezésében a művész születésének 120. évfordulója alkalmából annak a háznak a falán, amelyben műterme volt, emléktáblát avattak. Az emléktáblát technikai okok miatt a háznak nem Ungvári Lajos műterme felőli falára helyezték, hanem a másik oldalra. A világos színű márványtáblán Ungvári Lajos bronzból készült portré domborműve Mihály Anna, Mihály Gábor leányának az alkotása. A Kárpátaljai Szövetség egy hasonló emléktáblát szeretne a művész szülővárosában, Perecsenyben is állítani, de ezt a háborús helyzet miatt elhalasztották. A tervezett perecsenyi emléktábla természetesen kétnyelvű lesz. Az itteni portré dombormű másik bronzöntvénye már készen várja a perecsenyi emléktáblaállítást. A szervezet egy Ungvári Lajos-emlékalbum kiadását tervezi, valamint az épen megmaradt gipsz kisplasztikákat bronzba öntve a szobrász egyéb tárgyi emlékeinek kiállításával egy Ungvári-emlékszobát szándékoznak létrehozni. Mindezekkel talán sikerülne az ismeretlenség homályából kiemelni a Kárpátalján méltatlanul elhallgatott földink, a tehetséges és az anyaországban elismert művész kimagasló munkásságát.

UNGVÁRI LAJOS KUTATÁSUNK ÁLTAL ISMERTTÉ VÁLT MŰVEINEK JEGYZÉKE:

- **Ruszin parasztfiú** (szobor, 1920–22, sorsa ismeretlen, fénykép a hagyatékban)
- **Női akt** (szobor, gipsz, 1925, sorsa ismeretlen)
- **Tanulmány** (szobor, gipsz, 1925, sorsa ismeretlen)
- **Vágyódás** (szobor, 1924, sorsa ismeretlen, fénykép a hagyatékban)
- **Tékozló fiú** (szobor, 1926, sorsa ismeretlen, fénykép a hagyatékban)
- **Tavas** (1926, sorsa ismeretlen)
- **Természet és művészet** (fülkeszobor, 1926, sorsa ismeretlen, újságkép őrzi)
- **Daedalus és Icarus** (szobor, 1927 körül, sorsa ismeretlen)
- **Szent Péter és Pál** (szobor, 1927 körül, sorsa ismeretlen)
- **Szent Florián** (szobor, 1927 körül, sorsa ismeretlen)
- **Álom** (szobor, gipsz, 1927, sorsa ismeretlen)
- **Mea culpa** (szobor-kisplasztika, gipsz, 44×33×23 cm, 1927, a hagyatékban)
- **Nőrablás** (1927, sorsa ismeretlen)
- **Női akt** (szobor, bronz, 1927, sorsa ismeretlen, fénykép a hagyatékban)
- **Nyár** (1927, sorsa ismeretlen)
- **Szférák felé** (1928, sorsa ismeretlen)
- **Anya gyermekével** (relief, 1928, sorsa ismeretlen)
- **Fohász** (szobor, 1929, sorsa ismeretlen, fénykép a hagyatékban)
- **Imádkozó leány** (szobor, 1930, sorsa ismeretlen, fénykép a hagyatékban)
- **O. Emil arcképe** (1930, sorsa ismeretlen)
- **Madonna Jézussal** (relief, 1931, fénykép a hagyatékban)
- **Anya gyermekével** (szobor-kisplasztika, gipsz, 34×12×14 cm, 1931, a hagyatékban)
- **Erdős Renée arcképe** (1932, sorsa ismeretlen)
- **U. F. L.-né arcképe** (1932, sorsa ismeretlen)
- **Veronika arcképe** (1932, sorsa ismeretlen)
- **Szerelmesek** (1933, sorsa ismeretlen)
- **A Megváltó** (szobor, 1934, sorsa ismeretlen, újságkép őrzi)
- **Mária a gyermek Jézussal** (relief, bronzal patinázott gipsz, 1934, sérülten a hagyatékban)
- **Elégia** (1934, sorsa ismeretlen)
- **Tanulmány** (1934, sorsa ismeretlen)

- **Tanulmány** (1934, sorsa ismeretlen)
- **Tanulmány** (1934, sorsa ismeretlen)
- **Tanulmány** (1934, sorsa ismeretlen)
- **Tanulmány** (1934, sorsa ismeretlen)
- **Krisztus és az ember** (szoborkompozíció, 1935, sorsa ismeretlen, újságkép őrzi)
- **Meteor** (vázlat, 1935, sorsa ismeretlen)
- **Gombaszögi Ella arcképe** (1935, sorsa ismeretlen)
- **Férfi fej** (szobor, bronz, 31×19×21 cm, 1936, Magyar Nemzeti Galéria)
- **Kerner István** (síremlék, 1937, Budapest, Fiúmei Úti Sírkert, eltűnt)
- **Fiú képmása** (szobor-kisplasztika, gipsz, 30×19×22 cm, 1937 körül, a hagyatékban)
- **Fiú képmása** (szobor, bronz, 33×20×24 cm, 1937 körül, Magyar Nemzeti Galéria)
- **Kútterv** (szobor, gipsz, 1937, sorsa ismeretlen, fénykép a hagyatékban)
- **Kútterv** (szobor, gipsz, 1937, sorsa ismeretlen, fénykép a hagyatékban)
- **Magda-ivókút** (szobor, mészke, 1938, Budapest, Margitsziget, megsemmisült)
- **Szabó Lujza** (síremlék-dombormű, mészke, 1939, Budapest, Fiúmei úti sírkert)
- **Ősmagyar lecke** (szobor, 1939, sorsa ismeretlen, fénykép a hagyatékban)
- **Leányfej** (szobor, bronzral patinázott gipsz, 1938, sorsa ismeretlen, fénykép a hagyatékban)
- **Tavas** (szobor, műke, 1938, sorsa ismeretlen, fénykép a hagyatékban)
- **Női akt** (szobor, bronz, 49.5×17×12 cm, 1939 körül, Magyar Nemzeti Galéria)
- **Nővérek** (dombormű, bronzral patinázott gipsz, 1940, sorsa ismeretlen, fénykép a hagyatékban)
- **Fellner Jakab** (szobor, ke, 1940, Tata, Kossuth tér)
- **Városi szószóló** (szobor, alumínium, 1941, Székesfehérvár, városháza udvara, sorsa ismeretlen, fénykép a hagyatékban)
- **Marokszedő lány** (kisplasztika, bronzral patinázott gipsz, 44×20×10 cm, 1942, a hagyatékban)
- **Arató lány** (szobor, alumínium, 1940-es évek, Örményes, a Bíró-major kúriája előtt, a *Marokszedő lány* más néven lett felállítva, a 2000-es évektől sorsa ismeretlen)

- **Hősök Emlékműve és Országzászló** (kő, 1942, Sárbogárd, Hősök tere)
- **Olvasó nő** (szobor-kisplasztika, terrakottára patinázott gipsz, 26×14×15 cm, 1942, a hagyatékban)
- **Ima** (kőre patinázott gipsz, 1942, sorsa ismeretlen)
- **Drugeth János** (szoborterv, gipsz 1942, sorsa ismeretlen, fénykép a hagyatékban)
- **Drugeth János** (szoborterv, gipsz 66×28×14 cm, 1942, a hagyatékban)
- **Drugeth János** (szobor, alumínium, 1943, Ungvár, sorsa ismeretlen)
- **Kinizsi Pál** (dombormű, vörösmárvány, 1944, Budapest, Kinizsi u., sorsa ismeretlen)
- **Vetkőző nő** (szobor-kisplasztika, gipsz, 65×15×23 cm, 1946, a hagyatékban)
- **Halász fiú** (szobor, gipsz, 1946, kiállítva a Rippl-Rónai Társaság I. kiállításán az Ernst Múzeumban, sorsa ismeretlen)
- **Rippl-Rónai József** (plakett, 1948, kiállítva a Rippl-Rónai Társaság kiállításán a Nemzeti Szalon Művészeti Egyesületben, sorsa ismeretlen, újságkép őrzi)
- **Győzelem** (bronzal patinázott gipsz, 1948, kiállítva a Kilencven Művész kiállításán a Nemzeti Szalon Művészeti Egyesületben, sorsa ismeretlen)
- **Partizán** (szobor, 1949, a Szaktanács megvásárolta és a varsói szakszervezeti kongresszusnak ajándékozta, sorsa ismeretlen)
- **Megvédjük a békét** (szobor, gipsz, 1950, kiállítva az I. Magyar Képzőművészeti Kiállításon, Múcsarnok, sorsa ismeretlen, újságkép őrzi)
- **Család** (szoborcsoport, 1951, Grantner Jenővel közösen, sorsa ismeretlen, újságkép őrzi)
- **Kossuth-szobor 6 mellékalakja** (szoborcsoport, bronz, 1952, Kocsis Andrással közösen, Budapest, az Országház előtti Kossuth tér, jelenleg a szoborlakok átrendezve, a kompozíció teljesen átalakítva az Orczy-kertben)
- **Főiskolások** (szoborcsoport, alumínium, 1954, Budapest, Népstadion-kert, ma Puskás Ferenc Aréna Szoborpark)
- **Álló nő** (szobor-kisplasztika, gipsz, 64×31×22 cm, 1955, a hagyatékban)
- **Álló nő** (szobor, alumínium, 1956, Budakeszi, MÁV Tüdőszanatórium, ma XII. kerület, a HM 3. Számú Rehabilitációs Krónikus Utókezelő Osztály)
- **Labdarúgó** (szobor, alumínium, 1955, Komló)
- **Indián** (szobor-kisplasztika, gipsz, 64×37×17 cm, 1950-es évek, sérülten a hagyatékban)

- **Indián** (szobor, alumínium, 1957, Budapest, XV. kerület, Kolozsvári utcai Általános Iskola előtt)
- **Anya gyermekével** (szobor, kő, 1958, Budapest, XX. kerület, Gubacsi bölcsőde előtt, ma Vízisport u.)
- **Nő olajággal** (szobor, bronz, 1958, Oroszlány, Haraszthegy park, eredetileg *Felszabadulási emlékmű* volt)
- **Kazinczy Ferenc** (szobor-kisplasztika, gipsz 44×16×11 cm, 1960, a hagyatékban)
- **Kazinczy Ferenc** (fülkeszobor, kő, 1960, Debrecen, Csokonai Színház)
- **Fekvő női akt** (szobor, mészkő, 1961, Budapest, XII. kerület, Szanatórium u., Országos Orvosi Rehabilitációs Intézet II. épülete előtt, enyhén sérült)
- **Mikszáth Kálmán** (mellszobor, bronz, 1961, Szeged, Móra Ferenc Múzeum parkja)
- **Tél** (fülkeszobor, márvány, 1961, Budapest, Gellért fürdő)
- **Lány galambbal** (szobor, bronz, 1962, Budapest, XI. kerület, Városház tér, eredetileg a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 45. évfordulójára Felszabadulási emlékműként avatták fel)
- **Bálint György** (portrédombormű, bronz, 1965, Budapest, XIII. kerület, Kresz Géza u.)
- **Ybl Miklós** (mellszobor, haraszi mészkő, 1965, Székesfehérvár, az Ybl Miklós Gimnázium épülete előtt, ma: Ybl lakótelep)
- **Ülő férfi** (medenceszobor, bronz 1965, Debrecen, Kossuth Lajos Tudományegyetem előtt)
- **Gorkij** (szobor-kisplasztika, gipsz, 74×31×22 cm, 1963–64, a hagyatékban)
- **Gorkij** (szobor-kisplasztika, gipsz 53×16×19 cm, 1965, a hagyatékban)
- **Gorkij** (szobor, 1965, Budapest, sorsa ismeretlen)
- **Olvasó lány** (szobor, bronz, 31×13×16 cm, 1965, Magyar Nemzeti Galéria, az *Olvasó nő* című alkotás más néven)
- **Napozó nő** (medenceszobor, bronz, 1966, Tiszapalkonya, lakótelep)
- **Ülő nő** (szobor, alumínium, 1967, Seregélyes, Fő u., az *Olvasó nő* című alkotást más néven állították fel)
- **Labdarúgó** (szobor, kő, 1967, Dunaújváros, Eszperantó út, sporttelep, park)
- **Ülő nő** (szobor-kisplasztika, gipsz, 40×12×14 cm, 1968, a hagyatékban)
- **Ülő nő** (szobor, mészkő, 1968, Budapest, XVIII. kerület, Egressy Gábor u.)
- **Kun Béla** (mellszobor, mészkő, 1969, Eger, Kun Béla Kollégium, sorsa ismeretlen, újságkép őrzi)

- **Ülő katona** (szobor, bronz, 1970, Tapolca, Helyőrségi Művelődési Otthon előtt, ma Dobó tér)
- **Sporzor Pál** (portrédombormű, haraszi mészkeő, 1972, Mosonmagyaróvár, Agrártudományi Főiskola)
- **Hajnóczy József** (mellszobor, bronz, 1973, Tiszaföldvár, az iskola előtt)
- **Lékai János** (mellszobor, bronz, 1974, Budapest, XIII. kerület, Jász u. 155., Lékai Általános Iskola, sorsa ismeretlen)
- **Magyar Pál** (mellszobor, kő, 1975, Püspökladány, Erdészeti Kutatóintézet)
- **Anya gyermekével** (szobor-kisplasztika, gipsz, 39×14×19 cm, ismeretlen évszám, a hagyatékban)
- **Madách Imre** (szobor-kisplasztika, gipsz, 96×26×17 cm, ismeretlen évszám, a hagyatékban)
- **Madách Imre** (szobor-kisplasztika, gipsz, 36×9×5 cm, ismeretlen évszám, a hagyatékban)
- **Ady Endre** (szobor-kisplasztika, gipsz, 69×22×13 cm, ismeretlen évszám, a hagyatékban)
- **Ady Endre** (szoborterv, gipsz, 43×13×14 cm, ismeretlen évszám, a hagyatékban)
- **Walter Rózsika operaénekesnő** (portrészobor, ismeretlen évszám, fényképfelvétel a hagyatékban)

Ezen kívül 5 beazonosítatlan gipsz kisplasztika és 5 beazonosítatlan alkotásról fényképfelvétel a hagyatékban.

Megjegyzés: A kutatás kezdeti szakaszába bevontam Fülöp Teklát is. Később azonban magamra maradtam. Segítségét ezúton is köszönöm. KS